

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Oktober – November 1972

Nr. 180-31. årgang

En rundtur i Uganda

Af Bent Bjergskov

UGANDA er et navn, der i de seneste måneder har brændt sig ind i folks bevidsthed, ved så ofte at blive nævnt i presse og radio på grund af de voldsomme og for os uforståelige begivenheder, der har bragt ulykke og tragedie over en masse mennesker. Dette land har min kone og jeg besøgt i februar i år, og det blev en af vort livs store oplevelser.

Baggrunden for vort besøg var en opfordring fra vor datter, der opholdt sig i landet som ulandsfrivillig, til at holde en måneds ferie sammen med hende under disse behagelige himmelstrøg.

Uganda ligger nemlig omtrent under Ækvator i ca. 1300 meters højde over havet, og som følge heraf uden alt for store varmegrader (22–30 graders Celcius), så et ophold dér er yderst tillokkende for en europæer. Samtidig forårsager de meget høje bjergkæder i syd og vest på grænsen til Burundi og Congo – Ruwensori-kæden med evig sne på toppene – at den sydlige del af Uganda får en masse regn, og dermed skabes baggrunden for et uhyre frugtbart område.

Det var meget interessant for en dansk landmand at studere denne voldsomme frodighed. Med en halv tønde land er den afrikanske bonde her på stedet i stand til at eksistere. Det gror ustandseligt. Så snart en afgrøde er høstet, kan han fortsætte med en ny. Hans hus er fortrinsvis bygget af ler og tækket med elefantgræs eller papyrus, og er sikkert kun beregnet til at sove eller sidde i tørvej

To kvikke Uganda-piger

i. Alle aktiviteter inklusive madlavning foregår i det fri, ligesom der i hytterne hverken er indlagt vand, kraft eller varme. Til gengæld er der heller ingen prioriteter.

(Fortsættes side 5)

**Medlemsblad
for
Dansk Slægtsgaardsforening**

Redaktion:

Ib Paulsen
Carit Etlarsvej 32, 5000 Odense.
Telefon (09) 12 72 71

Artikler og billeder, læserbreve, juridiske spørgsmål og øvrige meddelelser til »Slægtsgaarden« sendes til redaktionen som forbeholder sig ret til at forkorte artikler og breve, som ønskes optaget i bladet.

Eftertryk efter ophavsretslovens bestemmelser.

☆

Annoncøekspedition:

Agronom Hans Balle,
Hybenvej 27, 5260 Hjallesø.
Tlf. (09) 12 94 73

Alle henvendelser om annoncer rettes til annoncøekspeditionen.

☆

Trykkeri:

Andelsbogtrykkeriet i Odense.

☆

Distribution:

Klager over udeblivelse eller forsinkelse af bladet rettes til postvæsenet.

Henvendelse om ældre numre eller supplementsnumre og bilagsblade af »Slægtsgaarden« sker til annoncøekspeditionen.

Dansk Slægtsgaardsforening

Oprettet 5. juli 1941

Lær af fortiden – Lev i nutiden – Virk for fremtiden

Landsbestyrelsen:

LANDSFORMAND: Gårdejer Chr. R. Christensen, (R) Badstrup, 5484 Uggerslev.

Tlf. (09) 85 11 49.

NÆSTFORMAND: Gårdejer Einer Petersen, Kikhavn, 3390 Hundested.

Tlf. (03) 33 71 49.

Gårdejer Jens Skau, (R) Nygård, 6533 Øster Lindet.

Tlf. (048) – 4 62 03.

Sognefoged, gårdejer Holger Grøntved, Mygdal, 9800 Hjørring.

Tlf. (08) 97 52 31.

Proprietær Bent Bjergskov, Rosenlund, 5350 Rynkeby.

Tlf. (09) 39 13 17.

Hofjægmester Cederfeld de Simonsen, Erholm, 5560 Arup.

Tlf. (09) 43 10 91 (helst kl. 9–10).

Gårdejer H. Chr. Flytkjær, Rindom, 6950 Ringkøbing.

Tlf. (07) 32 03 72.

Forfatteren Salomon J. Frifelt, »Frifelt«, 6870 Ølgod.

Tlf. (05) 24 30 20.

Gårdejer Jens Bligaard, Oddense, 7861 Balling.

Tlf. (07) 58 21 11 – Oddense 11.

Gårdejer Harald Poulsen, Aspegård, 3752 Østerlars.

Tlf. (03) 99 80 30.

Sognefoged, gårdejer N. Sehested Knudsen, Holmstol, 8883 Gjern.

Tlf. Gjern (06) – 87 41 11 – 19.

Sognefoged, gårdejer Chr. Thyboe, Kirkemosegaard, 8991 Spentrup

Tlf. (06) 47 70 87.

Gårdejer Holger Buch Juul, Jægergaarden, Høllund, 7100 Vejle.

Tlf. (05) 86 50 21.

Gårdejer Erik Strange, Øverup, 4800 Nykøbing F.

Tlf. (03) 83 92 12.

Gårdejer Jens P. Petersen, Farendløse, 4100 Ringsted.

Tlf. (03) 640 - 24.

Kommitteret:

Agronom H. Balle, Hybenvej 27, 5260, Hjallesø.

Tlf. (09) 12 94 73.

(De tre førstnævnte udgør landsbestyrelsens forretningsudvalg.)

Udvalgsformænd:

Slægtsgaardsarkivet: Forfatteren Salomon J. Frifelt, »Frifelt«, 6870 Ølgod. – Tlf. (05) 24 30 20.

Bladudvalget: Proprietær Bent Bjergskov, »Rosenlund«, 5350 Rynkeby. – Tlf. (09) 39 13 17.

Kassererkontor og medlemsforhold:

Fru Inger Hansen, Gassehaven 56, 2840 Holte.

Tlf. (01) 80 25 37 (Helst før kl. 8)

Postgironummer 8 31 42.

Slægtsgaardsarkivet:

Adresse: Hammerichsgade 14 (2. sal t. h.), 1611 København V.

Tlf. (01) 11 67 20.

Ledere: Arkivarerne P. K. Hofmansen og genealog Annelise Alstrøm. (Træffes på arkivet tirsdag og onsdag kl. 14–17).

Foreningens revision:

Statsautoriseret revisor Kr. Foged, Rosenvængets Sideallé 8, 2100

København Ø. – Tlf. Øbro (01) 92 – 30 og Øbro (01) 92 – 5000.

En ny tids Danmark

FOLKEAFSTEMNINGEN er overstået. Med overvældende flertal har det danske folk tilkendegivet, at vi skal ind i det europæiske fællesmarked. En lang og opslidende kampagne er endt, og man føler en umådelig lettelse over det opnåede resultat og over, at det er opnået med så stor majoritet.

Vejen til fællesmarkedet har været lang. Allerede i 1958 begyndte diskussionen, men da var Danmark endnu ikke modent. Lidt senere, da man blev positivt indstillet, nedlagde de Gaulle sit veto, og i en række år modsatte Frankrig sig udvidelse af EF. Da den stærke mand endelig var faldet, stod der en lang række forhandlinger foran, før tilslutningen kunne blive til virkelighed. Med helt overvældende flertal vedtog Folketinget at slutte sig til på betingelse af, at tilslutningen blev godkendt ved en folkeafstemning.

Der kan i høj grad være delte meninger om betimeligheden af en sådan afstemning. Spørgsmålet er så vidtfavnende, at det kræver en enorm indsats at sætte sig ind i det, og man måtte frygte, at afgørelsen mere blev følelsesbetonet end realitetspræget. Men sådan skulle det altså være, og nu er det lykkeligt overstået.

Den, der skriver dette, hilser resultatet med overvældende lettelse og glæde. Efter de mange spændende år, går man nu ind i dagliglivet i en ny tids Danmark.

Man kan overveje grundene til, at svaret blev så klart, uden at det er meningen at genoplive den overståede diskussion. Men mon ikke kommunisters og venstresocialisters voldsomme agitation imod bidrog i væsentlig grad til at åbne befolkningens øjne for nødvendigheden af at stemme Ja. Da de yderliggående venstregrupper pludselig blev så overnationale, var der grund til at passe på, og man fatter slet ikke, hvordan det skulle være gået, hvis denne flok havde opnået flertal.

Hermed skal ikke være sagt, at alle nejsigerne havde samme synspunkter. Begribeligvis ikke. Men virkningen var ikke udeblevet. Det er imidlertid ikke meningen fortsat at grave grøfter til de folk, der af ægte nationale og nordiske følelser sagde Nej. Nu er opgaven at bygge bro og at indordne sig efter det samfund, vi har valgt.

Hvilke virkninger vil beslutningen nu have?

Vi er allesammen klar over, at disse ikke melder sig lige med det samme. Der går en årrække, før medlemsskabet virker helt. Men allerede nu kan vi se de første resultater.

Da Norge sagde Nej, suspenderedes noteringen

for den danske krone, der havde været hårdt anspændt hele september måned, og som truedes af en ganske betydelig nedgang. Allerede natten efter afstemningen genoptoges valutahandelen til uændret kurs og endda sådan, at kronen på udenlandske børser nærmest lå højere. Faren for devaluering var drevet over.

Allerede på afstemningsdagen og navnlig dagen derefter satte voldsomme kursstigninger på aktie- og obligationsmarkedet ind på børsen. Nationalbanken, der i september havde måttet opkøbe store obligationsmængder for at undgå kurssturt, meldte sig nu som sælger for at undgå for voldsomme kursstigninger.

Nationalbankens diskonto nedsattes fra 8 til 7 procent allerede dagen efter afstemningen. Og hermed er vi nede på en rentefod, der nærmer sig Europas. Omkostningsniveauet reduceres på afgørende vis.

Endelig skal noteres, at kornpriserne steg med en halv snes kroner, og at vi fra vor indtræden får landbrugsvarerpriser, der nærmer sig Europas. Det er, hvad de danske landmænd ønskede, men som Norges landmænd til gengæld frygtede.

Et tiårs tryk på landbruget af toldbyrderne fra de gamle fællesmarkedslande, tages nu fra os, og vi kan se fremtiden imøde med større tryghed. Den voldsomme flugt af ungdom fra landbruget vil derfor formentlig blive reduceret væsentligt. Det er i hvert fald en kendsgerning, at i tusinder af landmænds skuffer ligger planer for udbygning af produktionsapparatet. Planer, som aldrig var blevet virkeliggjort, hvis vi ikke var trådt ind, men som nu vil blive omsat i handling, lige så snart, det er muligt. Og hvad der ikke ligger som tegninger i skrivebordsskufferne, ligger som planer navnlig i vore yngre landmænds hjerner.

Hvor hurtigt det vil gå med disse planers gennemførelse, kan kun fremtiden vise. Vi får jo ikke flere håndværkere, fordi vi kommer i EF. Og selvom vore landmænd efterhånden er blevet dygtige til at lave byggearbejde, er det dog begrænset, hvad de kan overkomme. Og det er måske godt nok, at vi ikke går helt over gevind, selvom vi får medvind.

Vi går ind i en ny tids Danmark. En tid, der er fuld af glade forventninger, og som giver os muligheder, som vi ellers ikke ville have haft. Men derfra og til at tro, at det løser alle problemer, er der begribeligvis et stort skridt. Vi udgør fremover ikke et erhverv, der er delvis udelukket fra

det europæiske marked, men som til gengæld har været delvis beskyttet for konkurrence ude fra. Vi kommer ud i den frie og farende blæst, og vi må gøre os klart, at vi skal konkurrere med andre europæere. Det er kun sundt, og jeg tvivler ikke om, at dansk landbrug kan klare problemerne. Danmark må blot forstå, at EF ikke er en sovepude, men en opfordring til at gøre bedre, hvad der hidtil har været gjort vel.

Chr. R. Christensen.

MINDEORD

Den 11. september døde Slægtsgaardsarkivets trofaste medarbejder gennem mange år, pens. lærer *Jens Peter Christensen*, på Frederiksberg hospital i en alder af 92 år. Han var født i Størtinge, Everdrup sogn, 13. februar 1880, og efter mange år som lærer ved Holbæk byskole bosatte han sig i København, hvor hans store interesse for personal- og lokalhistorie fandt rig næring ved så godt som daglige besøg på Rigsarkivet og Landsarkivet.

Indtil kræfterne for få år siden ikke slog til mere, udførte han gennem mange år en lang række historiske undersøgelser af alle arter for Slægtsgaardsarkivet, og mange af dettes rekvirenter kan sammen med arkivet takke ham for hans levende interesse og grundighed under dette arbejde. Arbejdets kvalitet var for ham det alt overskyggende, og et manuskript modtaget fra ham var selv i de mindste enkeltheder præget af hans akkurate og påpasselighed med hensyn til ikke at skrive mere, end han havde fuld arkivalisk dækning for. Han udførte disse undersøgelser på allerbedste måde, og han vil i den dybeste taknemlighed blive mindet i Slægtsgaardsarkivet for sin store uegennyttige indsats og trofaste vennessind.

Æret være hans minde!

P. K. H.

KONTAKT

Tak til slægtsgårdsforeningens medlemmer for de mange henvendelser angående forslaget om Slægtsgårdsarkivets formidling af »Kontakt mellem land og by«.

Det er rart at høre, at interessen for en sådan ordning tilsyneladende er lige så stor blandt landboerne, som den er blandt byboerne, og jeg kan godt garantere Dem, også her i bladet, at det ikke

er en sag, der bare går i glemmebogen; men på den anden side er det naturligvis heller ikke noget, man kan sætte i system fra dag til dag. Derimod skulle det gerne blive noget, der udvikler sig af sig selv, hvor interessen er til stede, og jeg kan da forøvrigt meddele, at vi allerede har etableret kontakter mellem fjerne slægtninge, som gensidigt har kunnet høste værdifulde slægtshistoriske oplysninger gennem hverandres viden.

Slægtsgårdsarkivet har især om vinteren forbindelse med mange slægtshistorisk interesserede københavnere, så jeg håber, at det vil lykkes fremover at skabe mange af disse kontakter til glæde for slægtsgårdsforeningens medlemmer.

Venlig hilsen,

Anna Louise Alstrøm.

Et hjertesuk

I de senere år har der været en vældig stigning i interessen for slægtsforskning, hvilket har resulteret i en mangedobling af arkivbesøgstallet.

Som mange af slægtsgårdsforeningens medlemmer ved, startes en slægtsundersøgelse hyppigst med en gennemgang af folketællingerne, der som bekendt opbevares på Rigsarkivet, og af de op omkring 100 ekspeditioner, man daglig har her, drejer en meget stor part af disse sig da også om folketællinger.

Det er klart, at en sådan konstant daglig benyttelse af folketællingerne forårsager et kolossalt slid på disse værdifulde arkivalier, og vi er da kommer dertil i dag, at en mængde af folketællingerne er taget ud af ekspeditionen, dels på grund af reparation og nyindbinding og dels til affotografering. Vi kan kun håbe, at Rigsarkivet hurtigt får mulighed for at kopiere folketællingerne, da vi ellers må frygte, at de originale arkivalier bliver varigt beskadigede.

For Slægtsgårdsarkivet betyder de mange folketællingsinddragelser, at det næsten er umuligt i dag at foretage den for ethvert nyt medlem normale folketællingsundersøgelse, der består i en afskrift af tællingerne 1911, 1901, 1890, 1880 eller 1870, 1860, 1845, 1834, 1801, 1787; for de sønderjyske landsdele 1860, 1855, 1845, 1840, 1835 og 1803, hvis den findes på Rigsarkivet.

De sidste år har nogle af medlemmerne modtaget folketællingsafskrifter, hvor enkelte af disse tællinger har manglet; men i den senere tid, har vi ofte været ude for at op til 3-4 af den samme folketællingsserie er taget ud af ekspeditionen, og der kan gå fra et halvt til et helt år før disse igen

er tilgængelige. Det bevirker naturligvis, at en undersøgelse kan blive meget mangelfuld; men jeg vil gerne gøre medlemmerne opmærksom på, at de ved en sådan mangelfuld undersøgelse kan få de resterende afskrifter, hvis det ønskes, når de et halvt år efter, at den 1. undersøgelse er modtaget, sender Slægtsgårdsarkivet en erindringsskrivelse herom.

Ethvert medlem, der har udfyldt og tilbagesendt et af Slægtsgårdsarkivets spørgeskemaer, vil normalt modtage en folketællingsundersøgelse angå-

ende den på skemaet anførte gård inden for det samme år, som skemaet er indsendt. For de sønderjyske landsdele er det nødvendigt at anføre hvem der havde gården i 1860.

Skulle et medlem mod forventning ikke modtage folketællingsundersøgelsen inden for denne tid, hører vi meget gerne fra vedkommende, så vi kan undersøge årsagen og få opklaret eventuelle fejlekspeditioner.

Med venlig hilsen,
A. L. A.

Uganda

Fortsat fra side 1

Lige udenfor huset, helt op til væggen gror der bananplanter. Disse store urter virker som en skov, og deres frugter, en særlig art, der kaldes matoke, er grundlaget i den daglige kost, svarende til vore kartofler. Ind imellem, eller hvor der ellers er lidt plads, vokser grønsager, bønner og krydderurter nok til at sikre familien den daglige føde. Der ud over lidt bomuld, nogle kaffebuske og noget tobak, der skaffer familien den smule kontanter, som er nødvendige for at få lidt tøj og andre mindre fornødenheder.

Denne livsform giver unægtelig ikke staten et stort eksportoverskud, for det er svært at lære en befolkning med denne indstilling til tilværelsen at blive et effektivt led i en moderne stat.

Den landbrugseksport, som trods alt alligevel findes og som er så vigtig for landet, fremskaffes ved konsortier, der lejer store og velegnede arealer af regeringen til dyrkning af kaffe, the, bomuld eller tobak og på hvilke, man ved hjælp af de seneste, rationelle og videnskabelige metoder skaber nye, yderst veldrevne brug, som det var en hel fryd at se på. Her var samtidig det helt primitive forsvundet fra arbejdnernes boliger.

Ud i ødemarken

I øvrigt findes der stadig vældige, frugtbare områder, der ligger udyrket hen som papyrussumpe, regnskov osv. Ved opdyrkning kunne de mætte millioner af mennesker. Længere ude i landet bliver klimaet mere tørt, og græsstepper skaber her mulighed for kvægavl. I Ankole-distriktet findes Ugandas kvægspecialister og her græsser tusindvis af det kønne og maleriske Ankole-kvæg. Befolkningen i Ankole er en stamme, der oprindeligt var omvandrende hyrder, som nu er blevet bofaste.

Afrikansk landsby

De er nævnt som meget effektive kvægavlere og er i de seneste år også begyndt at interessere sig for mælkeproduktion, hvilket viser sig ved at enkelte jersey og sortbrogede ses i flokkene af det lokale kvæg. Kødproduktionen er dog så langt den betydeligste. I Kampala kostede en fin oksefilet 9–10 kr. kiloet.

Vi kørte ca. 5000 kilometer rundt i landet, og på færdens nåede vi også op i de nordlige egne i Karamoja-distriktet, vel nok vor mest fascinerende oplevelse.

Heroppe er klimaet meget tørt, men alligevel med så meget regn, at det betinger en vis kvægavl, dog sådan at hyrden her må flytte sin hjord efter, hvor der på det pågældende tidspunkt er vand. Her er fast bosætning umulig, hele befolkningen er nomader. Af samme årsag er folkene her også den af Ugandas stammer, der er kommet mindst i berøring med civilisationen. Uforglemmeligt var det, da vi et sted standsede og forsøgte

kontakt med en lille gruppe hyrder, to mænd, formodentlig far og søn, med nogle børn. Alle var fuldstændig nøgne. De to voksne havde et kort tæppe rullet sammen over højre skulder, store hjemmegjorte lædersandaler på fødderne og strudsefjer i håret, to lange spyd i højre hånd, en bue og nogle pile i venstre, samt en lille, fint udhugget, trebenet træskammel og en skindpose formentlig til tobak, samt diverse andre småting som deres hele udrustning. Bortset fra kvæget var det alle deres ejendele.

Konerne købes stadig for kvæg. Af samme grund hører kvægtveri til dagens orden. Sammen med krybskytteri og kvinderov koster denne trafik 200 til 400 menneskers livet om året.

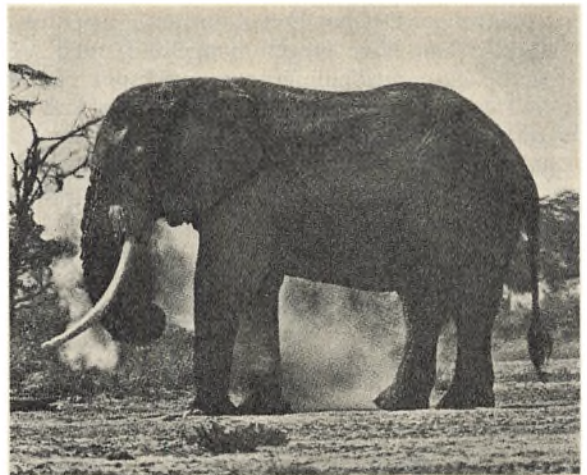
Den rige dyreverden

Vi rykker atter en tak længere ud i periferien på grænserne til Sudan og Congo og træffer igen områder af landet med en ganske særegen karakter. Her er det især den vilde, afrikanske fauna, som karakteriserer landet.

Det er savannen, græsstepper med enkelte store træer og kæmpemæssige succulenter, hist og her på lave steder tornede kratbevoksninger. Det er områder, som på grund af tse-tse-fluens evne til at overføre sovesygesmitte er blevet ubeboelige for mennesker, hvad der har givet fri udfoldelse for det oprindelige afrikanske dyreliv. Brugen af gevær og efterspørgslen af afrikanske skind og elfenben var dog ved at ødelægge dette storslåede dyreliv, indtil fremsynede mænd fik ideen til at frede områderne og omdanne dem til nationalparker. Afrikanerne forstod tanken og er nu klar over, hvilken national skat, de har i det rige dyreliv, der nu igen udfolder sig i parkerne, og de passer gevaldigt godt på, at ikke uforstand og havesyge skal ødelægge noget. Der er tre store dyreparker i Uganda: Kidepo, Murchison Falls og Queen Elizabeth på tilsammen over 4000 kvadratkilometer, hvori de eneste fastboende mennesker er jagtbetjentene med deres familier.

På særligt egnede steder er der bygget hoteller og indrettet campingpladser, hvor man kan overnatte i telte eller græshytter, bygget efter lokal tradition, hvad der jo i sig selv også er en oplevelse. Flere steder er primitivt indrettet og belysningen for eksempel en flagermuslygte.

Her kommer man den afrikanske dyreverden på nærmeste hold. Løverne jager deres bytte lige udenfor lejren, og natten er fuld af brølen og de mange andre ejendommelige lyde, som dyr frembringer. Morgen og aften kan man med det blotte øje sidde foran sin hytte og iagttage dyrenes vandringer for eksempel til og fra et vandhul, eller enkelte elefanter, der uanfægtet spadserer ind på hotellets område for at finde en lækkerbissen i affaldskummen.

Elefant leger støvsuger

Bortset fra løver, elefanter og bøfler er dyrene heldigvis endnu så tilpas vilde, at de ikke er lette at fotografere uden specialoptik. Så snart man på nært hold standser for at fotografere, vender de bagdelen til og begynder at gå, men med en kikkert kan man leve vældigt med i dyrenes færden.

22 forskellige stammer

Dette var landet. Men også lidt om menneskenes forhold. Uganda har en befolkning på ca. 10 millioner, der er samlet i 22 forskellige stammer, delt op i 13 forskellige sproggrupper. Dette må man tage i betragtning, når man prøver at vurdere en sådan statsdannelse forhold. Det er uhyre vanskeligheder, der skal overvindes, for at kunne skabe en enhed ud af så store forskelligheder.

Her som i så mange andre sydlige lande er det en såre vanskelig ting, at der findes en vis korruption. Det at modtage returkommission, bliver der set på med andre øjne end herhjemme, blot visse grænser ikke overskrides.

En del af afrikanernes skarpe forhold til den indiske folkegruppe skal ses på denne baggrund. Inderne er meget dygtige handelsmænd og arbejdsledere, og i kraft af dette behersker de en stor del af omsætningsledet. De foranstaltninger, den afrikansk beherskede regering foranlediger, har meget svært ved at sive gennem dette befolkningslag og ud til den almindelige, jævne afrikaner. Det undskylder selvsagt ikke de forfærdende overgreb, vi i dag er vidne til, men vi må huske på, at den udvikling burde også inderne have overvejet i dette land, hvor der kun er 4-500 km fra den moderne, civiliserede by Kampala til stenalderfolkene i Karamoja, inklusive det uhyre spring i udvikling og sind.

Der var engang ...

Af IB PAULSEN

DER HÆNGER en terne over vandet. Den klipper med vingerne i kolibriagtig flugt, styrter og letter med en fisk.

Det, jeg nu vil fortælle, hændte for 45 år siden, en sommerdag i min barndom på Ærø. Det var maj, og det var på Lilleø i Klevenbugten mellem Ærøskøbing og Marstalområdet. Jeg lå i græsset op ad et dige og kikkede på fuglene og kalveskuret mellem øens høje, smukke træer (hverken skuret eller træerne eksisterer i dag). I det højeste af dem var der en kragerede. Gråkragen fløj til og fra, men den havde ikke set mig. Som dreng lærte jeg at ligge musestille i den slags situationer. Efter nogle minutter tog kragen kurs direkte mod det sted, hvor jeg lå. Den satte sig på diget, så sig opmærksomt omkring og begyndte at hoppe sidelæns hen mod en stor tidsel i græsset ud til tangbræmmen. Dér vidste åbenbart også den grå tyveknægt, at der lå en ternerede med æg, som var ved at klækkes, et var revnet til morgen, og en lillebitte dununge klemte sig mellem tre æg. Nu var der bare et par meter igen, og jeg gjorde mig klar til at skræmme kragen bort, da der pludselig skete noget.

Ud af den blå majluft kom styrtende en sort-hovedet pil – en af de gamle ternere. Den hvinede arrigt og slog elegant af en fod over strandbredden og snertede i forbifarten røveren med vingekanten. Kragen hoppede forskrækket til side og skræppede arrigt. Straks efter piftede terne nr. 2 ned over den grå og gav den en til på kassen. Så gik kragen tungt på vingerne, skarpt forfulgt af yderligere tre-fire ternere, som havde blandet sig i kampen. De svirrede omkring gråkragen som jagere omkring et bombefly, til den forføjede sig ind i redetræts tætteste fletværk af grene.

Nu står jeg igen på barndommens strand med hovedet fuldt af »Der var engang«. Derovre ligger Lilleø, bag mig barndomshjemmet på bakkeskråningen med det ujævne vejspor, der forbinder det med stranden. Så meget er forandret, men også meget uændret. Landskabet af bakkedrag, træbevokset strand og den vældige udsigt mod Fyn og Tåsinge har ingen kunnet lave om. Mange af havvejens gamle popler er faldet, men nogle står tilbage. Den lyse pil er der endnu. Den sprang tidligt ud om foråret. Poplen med vore stærekasser eksisterede ikke mere, men den følgende har overlevet. Mærkeligt for øvrigt, at der hvert år var stære, som kunne enes i de to kasser, der var anbragt med en halv snes centimeters afstand, fordi

trækronen havde ligesom en lille altan, kasserne kunne sømmes på.

De vældige valnøddetræer ved husets gavl og på den brolagte gårdsplads er borte. Også Lavs Hansens æbletræer med de søde og saftige frugter. Lavs Hansen var vor nabo, nu ligger han for længe siden oppe på Rise Kirkegård sammen med mange andre af mine ældre venner fra drengeårene. *Der var engang* vil også sige vemodige tankeforløb. Lilleø-skuret, der forsvandt, var resterne af Lilleømandens ejendom. Træerne var træer i hans have, indtil stormfloden i 1872 fordrev bonden og hans kone fra øen. Overleveringen siger, at de drev i land på et udstag, men det *kan* jo være senere tilføjet »romantik«. I hvert fald reddede de livet.

Stranden neden for huset på bakken er blevet mere rodet og snavset siden dengang. Strandbredden var bredere og kønnere i tyverne og trediver-

Huset ved havvejen

ne. Nu er der kommet et hvinende grønt strandhus og redskabsskur, hvor havvejen går over i strandterrænet. Det tager sig ilde ud, men nogen har vel glæde af det. Der ligger også flere joller ved pælene derude, end der gjorde dengang. Den gamle kampestensbro ud i havet er blevet cementeret. Det har stoppet strandvandets mulighed for at risle igenem i en cirkulation, der kunne forhindre gæring. I dag stinker stranden skrapt.

Markjorderne er pløjet længere ud i strandområdet, og der er groet en tæt bræmme af *Rosa rugosa* op mellem markerne og havet. Det ser forlorent ud, men damer synes, det er kønt. Udsigten over til den tørnebevoksede Dejrup har rosenbræmmen dog ikke kunne anfægte. Den er stadig trestjernet med krummelurer og hvad der ellers hører til, for at turister kan begribe, at noget er smukt. Ikke alle de gamle træer, der stod ned langs havvejen er ganske forsvundet. Der ligger en dyng af dem på stranden. Bølger, blæst og solskin, de hvasse vintre og skylregnen har bleget dem, så de ligner brudte knogler af kæmpedyr. Den vej blev mange poplers mod tilintetgørelsen. En dag vil man bande eller tude over, at man ikke i tide tog sig i agt og ofrede noget på at bevare dette typisk danske træ. Det tager megen kraft fra jorden, er et af argumenterne mod poplerne. Et andet er, at der ikke er arbejdskraft til at tophugge dem. Tophugges de ikke, går de før eller siden til. Halmafbrændingerne på de danske marker har fældet hele geledder af dem. Vort land er ved at blive bart, efter at krigen mod poplerne på digerne og træerne langs med vore veje satte ind. Mange af disse træmord vil eftertiden ikke kunne begribe.

Det er mærkeligt at gå i disse omgivelser og være gæst hos sig selv i sin barndom. De mennesker, der gav miljøet varme, er alle borte. Og dog! I erindringen er de spillevende. Uden at være forstyrret i hovedet af druk eller spøgelse kan man næsten høre deres stemmer i en stille stund på grøftkantene. De bliver igen så mærkværdigt nærværende. Skyggen dernede under et af havvejens træer kunne sådan set godt være far med sin malerkasse og et billede, han bærer hjem. Stemmen derovre fra gården kunne være gamle Lavs Hansens, når han brokkede sig til lille Kæ'sten. Den er piværøsk. Rørelsen af brise i gardinet i det store hus, hvor vi boede, kunne være mor, som med et kort blik ned ad vejen til stranden tog pejling af, om det var kaffevandstid. Vore dages husmor bag de grågule mure har det lettere, med vand inde i huset. I hvert fald er den gamle jernpumpe væk, og der er vel sat motor i brønden. Vi begyndte med en frønnet trækumpe, der om vinteren måtte ha' halm omkring maven og alligevel strejkede på grund af ispropper i hjerteklappen.

Sådan er der så meget, der melder sig som tankestrejfe, når man opsøger sin barndom. Vi kender alle den situation. Man føler sig opstemt og nedtrykt i erkendelsen af, at tiden er hurtig i sine bevægelser og bisset i sin metodik. Den er ilter som hermelinen i træerne langs vejen til stranden. Jeg kender den ud og ind. I træ nr. 5 fra landevejen reddede jeg en sommermorgen et stærekuld fra at blive hermelinføde. Fuglen havde bygget i et hulrum i trækronen. Hermelinen smuttede som et lyn. I dag ser jeg stadig store omkring træerne, men ingen hermeliner. De kommer til natten . . .

Derfor nej i Norge

Af redaktør *Jørgen Janting*

MANGE danskere, som via tv og radio fulgte den nervepirrende slutspurt på den vejledende norske folkeafstemning om tilslutning til EF, har sikkert grundet over årsagerne til, at den endte med et nej.

Forklaringen på nej'et er ikke særlig enkel. Det norske nej har i hvert fald ikke baggrund i nøgterne, økonomiske vurderinger. Det vil nordmænd med fingeren på Norges finanspuls utvivlsomt skrive under på. Norske skibsredere, industriledere og eksportører river sikkert store totter hår af hovedet i dag i fortvivlelse over afstemningsresultatet. På en lang række felter vil Norge nemlig nu gå vanskelige tider i møde. Menuen står på fladbrød og gedeost, for skibsfart og industri m.m. er i højeste grad afhængig af omverdenen.

Ingen med kendskab til norske forhold og mentalitet er da heller ikke i tvivl om, at følelserne har spillet en betydelig rolle for den vejledende afgørelse – modvilje mod at binde sig til andre, frygt for det fremmede, store Europa, erindringen fra historiebøgerne om unionen med Danmark og meget andet har vejet tungt.

Fiskernes motiv

Men ud over det følelsesmæssige har også specielle norske forhold gjort sig stærkt gældende – forhold, der slet ikke kan ligestilles med de danske.

Norge er en stor fiskeri-nation, og det deciderede erhvervsfiskeri er et betydeligt eksport-

erhverv. Alligevel blev netop fiskeriet et af de helt store debat-felter i spørgsmålet om norsk EF-tilslutning. Også i Brattelis parti. Hans egen fiskeriminister, Knut Hoem, var imod EF, og det endte med, at han forlod minister-taburetten og gik over i de aktive nej-sigeres rækker.

Når så mange norske fiskere sagde nej, skyldes det, at norsk fiskeri-erhverv har en helt anden sammensætning end det danske. Egentlig norsk erhvervsfiskeri er mindst lige så effektivt som det danske, men i Norge er fiskeri samtidig for mange tusinde noget socialt. I de tyndt befolkede egne er fiskeriet den ene del af en dobbeltbeskæftigelse. Man er håndværker eller husmand og samtidig fisker. Hver for sig kan man ikke leve af nogen af delene, men tilsammen giver det udkommet.

EF-folkene i Bruxelles synes selv, de har strakt sig længere end buksene kan holde i de næsten uendelige forhandlinger om norske fiskeriforhold. Men der var intet, som hjalp. Tusinder af norske deltidsfiskere var bange for konkurrencen uden hensyn til opnåede særlige fiskeri-rettigheder. De var nervøse for, hvad der ville ske, når problemerne skulle genforhandles over den 10-årige overgangsperiode.

Sådan ser danske fiskere ikke forholdene. De vil nemlig meget gerne fiske i norske og britiske farvande.

Særlig norske forhold gælder også for landbruget. Mange norske jordbrugere har sagt nej til EF af frygt for ikke at kunne opretholde deres indtægtsniveau. Norske bønder har det nemlig godt i forhold til mange EF-landmænd. Ikke af naturlige årsager, for landet er langt fra velegnet til landbrugsdrift, men fordi opretholdelsen af en norsk landbrugsproduktion også er et sikkerheds-politisk problem.

For at sikre den daglige forsyning i ofte tyndt befolkede egne yder staten store subsidier. Landbrugere er stærke, en homogen gruppe, der med mellemrum forhandler med staten og så at sige fastsætter den norske landmands indkomst. Der gives støtte til køb af nyt land for at gøre ejendommene større og mere effektive, støtte til dyrkning og korn samt oste- og mælkeproduktion. En gård må ikke uden videre sælges. Den skal lægges til den nærmeste større gård. Støtten sker både direkte og indirekte.

Stridsspørgsmålene om norsk landbrug og EF er blevet fortolket forskelligt under debatten. Tilbage er blevet fornemmelsen hos mange af, at de ikke kunne stole på, at det nuværende system kunne opretholdes som medlem af fællesmarkedet.

Også religion spillede ind

Men heller ikke religiøse forhold i Norge må glemmes i forbindelsen med en karakteristik af nej-resultatet.

I de øde kystegne, langt mod nord og i det nordmændene selv betegner som »det mørke fastland«, hvor der hverken er biografer eller teatre, men til gengæld hundredvis af gudshuse, har en pietistisk religionsopfattelse stærkt fodfæste. Man går i kirke, man gør det ofte, livet har alvor.

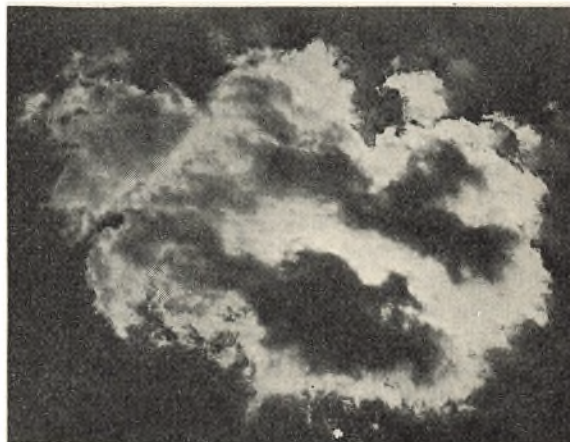
På en vis minder dette forhold til religionen meget om, hvad man finder i katolske EF-lande som Italien og Frankrig, og derfor kan det virke ejendommeligt, at det netop er tanken om muligheden for besudling fra den katolske kirke, som har fået mange af disse nordmænd til at vende et europæisk samarbejde ryggen.

Afholdsfolkernes indflydelse

For en dansker kan det umiddelbart virke overraskende, at også de norske afholdsfolk har haft styrke til at præge EF-afstemningen, men hos nordmænd er der ingen tvivl om, at det er faktum. Afholdsfolkene er i Norge en stærk bevægelse, men samtidig også et stærkt politisk fænomen. Vin og spiritus er djævelens værk, og at man som franskmænd og italienerne måske skulle komme til at drikke vin til maden hver dag, anses blandt disse nordmænd for det værste, der kunne overgå dem i levende live.

At italienerne og franskmænd i vid udstrækning drikker vin, fordi drikkevandet er elendigt, er en kendsgerning uden indflydelse.

De venstreorienterede kræfters indflydelse på det norske nej tør ikke engang politiske norske eksperter sige noget sikkert om. Men det *hævdes*, at SUF – Socialistisk Ungdoms Forbund, som siges at være mere marxistisk og prokinesisk end selveste Albanien, skal have haft held til at trænge ind i den norske folkebevægelse mod EF og præge den kraftigt.

Der gik en sky for solen. Den ligner Island

Den urimelige afgift

HVER GANG vi har fået en ny ejendomsskat, har man i høj grad begrundet den med, at den skulle medvirke til at holde jordpriserne nede. Dette har jo først og fremmest været en kæphest for retsstatsfolkene. Gang på gang er der blevet lagt mere skat på jord og bygninger, og gang på gang har det vist sig at jord og ejendomme er blevet dyrere. Ligegyldigt hvilket navn man har givet en ny beskatning, har den uvægerligt ført til, at det er blevet dyrere at købe jord.

Udviklingen har ligeledes fastslået, at det offentlige ikke kan bestemme, om det er sælger eller køber, der skal betale de nye skatter. Markedet skal nok vide at tilpasse sig efter forholdene, og vi har ingensinde oplevet, at priserne ikke er steget, og at køber ikke er kommet til at betale mere. Og navnlig bliver det naturligvis galt, når man som her ikke alene lægger byrder på jorden, men på hele ejendommen.

Den nye skat på 2½ pct. af overdragelsessummen har med øjeblikkelig virkning stimuleret ejendomshandelen i en grad, som man sjældent eller måske aldrig har set magen. Der er handlet med alt lige fra landbrugsejendomme, fabrikker og forretninger til villaer, bolighuse, sommerhuse og grunde. Der er solgt huse, som endnu er under opførelse og som der måske ikke engang er støbt grund til endnu. Og selvom der efter skattens indførelse indtræffer en afslappet periode, er det på et højere prisniveau.

Vi har gennemlevet en periode, hvor det i høj grad har været sælgers marked. Ejendomsmæglere, sagførere og andre har haft så travlt som mus i barselseng.

Og samtidig har de taget sig til hovedet af fortvivelse over det virvar, regering og folketing har skabt ved de gennemførte lovbestemmelser.

Sjældent har man haft lovbestemmelser, der har virket mere tilfældigt end disse. Nogle kan henleve hele livet, uden at blive ramt af dem på anden måde end gennem de højere ejendomsskatter, der må blive følgen af de højere ejendomspriser. Andre står netop over for en ejendomshandel, hvor staten pålægger en ny skat på 5000, 10.000, 20.000 kr. eller endnu mere. Og de fleste af de skatteydere, der rammes, er unge mennesker, der netop har afsluttet deres uddannelse og skal til at skabe sig et hjem og en bedrift. Det vil sige folk, som står midt i et af deres livs sværeste øjeblikke. De har i hvert fald ikke for mange

penge til at etablere sig for. Og nu kommer staten og gør et betydeligt eller måske altomfattende indhug i deres opsavede kapital, eller den arvelod, der i forvejen er ramt hårdt. Jeg synes, det er op-rørende.

Nye urimeligheder

Navnlig rammes de mennesker hårdt, der som følge af forholdene er tvunget til at flytte flere gange. Det kan være unge landmænd, der etablerer sig midlertidigt, før de skal overtage en familiegaard. Det kan være embedsmænd, der forflyttes jævnligt, og som gerne vil have eget hjem. For hver gang de flytter, rammer statens skattehammer dem med uhyggelig kraft. De kan tvinges til at opgive tanken om at have deres eget hus. Men det er måske også meningen? Eller er det meningen, at de i modsætning til private mennesker skal have skatten refunderet; så står vi i hvert fald over for nye tilfældigheder og urimeligheder.

For landbrugets vedkommende har gennemførelsen af den nye lov ført til en situation, hvor generationsskiftet er fremmet overordentligt stærkt. Der er i september måned handlet mere end nogensinde før. Det kan i visse tilfælde, hvor man trængte til at få gennemført et generationsskifte, være en fordel. I andre er man i huj og hast jaget til at gennemføre noget, som man måske vil fortryde bagefter, fordi tiden ikke var moden dertil, og som måske derfor er gennemført på en måde, der ikke er helt tilfredsstillende.

Livet er forskelligt, og det er svært at gøre det helt rigtige. Men mon det alligevel ikke er rigtigst at lægge forholdene tilrette efter, at parterne selv kan bestemme tidspunktet, uden at staten skal blande sig i det?

Vi slap for at få loven med tilbagevirkende kraft. Det var dog alligevel et nummer for stærkt. Til gengæld får man en lov, der i urimelig grad virker prisfordyrende ikke mindst for landbrugsejendomme. For hver gang, der handles, kommer staten og tager sin rundelige del deraf. Og resultatet er givet: Vore landbrugsejendomme, som man altid taler om er for dyre, bliver endnu dyrere, uden at man får flere værdier for pengene. Prisstigninger, der én gang er slået igennem, er svære at tvinge ned igen, selvom en kommende regering skulle få held til at annullere den urimelige lov. Til gengæld er der jo en vis fare for, at det

nye skatteobjekt vil blive udvidet i fremtiden. Allerede ved lovforslagets fremsættelse var der tale om 1 procent og nu er vi på 2½.

Det er altid farligt, når man finder et nyt skatteobjekt, og navnlig når afgiften som her i begyn-

delsen kun rammer et fåtal. Så har man muligheder for senere at lade den udvikle sig til mere endnu. Og det er i højeste grad beklageligt.

Chr. R. Christensen.

Af Ods herreds saga

II

Af arkivar *P. K. Hofmansen*

IFØLGE kong Valdemars jordebog 1231 var kronens indtægter af Ods herred ganske betydelige, men omkring 1370 var kongens gods i herredet og indtægterne af samme pantsat til Roskilde bispestol, som allerede 1310 havde Dragsholm i eje, og denne stolte borg beholdt bisperne til reformationen 1536.

I 1365 havde kong Valdemar Atterdag erhvervet sig hovedgården i Højby, der bl.a. havde tilhørt Rane Johnsens slægt, og efter 1370 indløste dronning Margrethe Nykøbing fra bispestolen og fik 1396 også fat i borgen Kelstrup (Vig sogn), der havde tilhørt slægten Bydelsbak. I år 1400 fik hun slægten Falks gods i Egebjerg og Lestrup (Egebjerg sogn), som hun dog straks skænkede til Esrom kloster til en sjælemesse for hendes ca. 1374 afdøde moder dronning Helvig, som lå begravet i dette kloster. I 1408 erhvervede hun sig endvidere Ellinge og Ellinge mølle (Højby sogn), ligeledes af slægten Bydelsbak, men efter hendes død 1412 pantsatte kong Erik af Pommern 1419 Nygaard (Højby sogn), som hidtil havde hørt under kronen, til Roskilde bispestol. Denne havde som nævnt ca. 1370 Dragsholm som ejendom, hvortil kom at den også havde det meste af Ods herred i pant af kronen. I jordebogen nævnes bl.a. 3 hovedgårde i Asnæs sogn, nemlig Asnæs, Høve og Aastofte. I 1384 tilførte biskop Niels Jepsen i Roskilde bispestolen Ris og Veddinge i Faarevejle sogn, der tidligere henholdsvis havde været ejet af slægterne Hak og Ulfeld, og som omtalt fik bispestolen senere Nygaard, hvortil kom Ellinge og Ellinge mølle, i pant af kronen. Bispvældet på Dragsholm og i Ods herred fik en brat ende ved reformationen 1536, da kong Kristian III. den 19. august d.å. inddrog Dragsholm og alle dens besiddelser under kronen, hvorefter selve slottet, foruden som sæde for de skiftende lensmænd, også blev brugt til statsfængsel, og der tales fra dette tidspunkt om Dragsholm len.

Kriggergraven på Odden kirkegård

Efter kuppet 1536 opslugede kronen efterhånden næsten alt det gods i Ods herred, som hidtil var gået fri for dens og roskildebispernes efterstræbelser og på trods af disse stadigvæk befandt sig på adelens hænder. Egebjerg afstodes 1540 af kansleren Johan Friis til Hesselagergaard mod, at denne af kronen fik Hagestedgaard i Tuse herred. Attrup, der havde tilhørt slægterne Flemming og Rosenkrantz, samt Gundestrup, der havde været i Lunge'ernes besiddelser, blev henholdsvis 1566 og 1583 afhændet til kronen. Hesselø, der i 1523 gav græsning til kongens »Øg«, og hvis sælhundejagter samtidig nævnes, havde endnu 1565 et kgl. stod af islandske heste, men den blev 1641 afhændet til Frederik Urne, som dog vist kort tid efter atter gav øen tilbage til kronen.

Efter statsomvæltningen 1660 blev Dragsholm len til Dragsholm amt, hvilken betegnelse varede til 1680, men i de mellemliggende 20 år var der sket fundamentale ændringer i Ods herreds forhold. I statens store pengetrang efter svenskekrigene blev Dragsholm med Ellingegaard og meget andet gods i herredet 1664 afstået til rentemester Henrik Müller for dennes tilgodehavende på ca. 312.000 rd. Rentemesteren afstod snart Ellingegaard til professor Thomas Bartholin til Hagestedgaard, og af den nedlagte landsby Mosbys grund i Højby sogn, syd for Nykøbing, oprettede han gården Annebjerggaard, der fik navn efter datteren Anna Cathrine, som var gift med dr. Caspar Bartholin, yngre broder til professoren.

Rentemester Henrik Müller flikkede efter bedste evne på selve Dragsholm, der næsten var helt ødelagt af svenskerne, men trods alle anstrengelser gik det stadigvæk nedad med hans økonomi, og i 1684 måtte han gøre opbud med sine kreditorer. Efter en langvarig proces blev ikke blot Dragsholm med alt dens underliggende jordegods, men også Annebjerggaard, ialt 6265 tdr. hartkorn, i 1688 for 317.000 rd. tilkendt hovedkreditoren, den portugisiske jøde Manuel Texeira i Hamborg, hvis økonomi heller ikke var i den allerbedste forfatning. 1692 skødede Manuel Texeiras søn Samuel Texeira på faderens vegne Annebjerggaard til materialforvalter Gunde Vosbeen, der 2 år efter også erhvervede sig Ellingegaard, hvorefter begge disse gårde blev ophøjet til hovedgårde og stadigvæk hørte under samme ejere til 1801. Selve Dragsholm skødede Samuel Texeira 1694 til stiftamtmand Frederik Kristian Adeler, søn af den kendte admiral Cort Adeler, der i 1697 gav borgen sit nuværende præg.

På grund af Manuel Texeiras store skatterestancer forbeholdt kronen sig det øvrige gods i Ods herred, som hidtil havde ligget under Dragsholm, og gjorde det til Ryttergods under 1. sjællandske rytterregiment, hvilket det var til 1717. I tiden 1718–1728 administreredes dette gods som en særlig enhed under navn af »Dragsholm

m.fl. Amters forbeholdne Ryttergods«, fra hvilken tid der findes en glimrende jordebog over godset fra 1719. I 1728 skete en omlægning af godsadministrationen, og i tiden 1728–1847 blev godset kaldet »Det kgl. Gods i Ods Herred«. I disse 119 år affødte dette kgl. gods' administration 98 store pakker med gode og velbevarede godsregnskaber, som nu er en guldgrube for interesserede i Ods herreds nyere historie. Det kan bemærkes, at kronen ved 2 store auktioner i 1776 (1/8) og 1777 (2/9) faktisk havde solgt godset i Ods herred, men da auktionerne ikke kunne godkendes, blev afståelsen ikke til noget. I 1790 skete et mageskifte mellem Dragsholm og kronen, så kronen fik sit gods samlet i den nordlige del af herredet, medens Dragsholm til gengæld fik kompensation i kronens gods i Faarevejle, Vallekilde og Hørve sogne. 1801 solgte kronen både Annebjerggaard og Ellingegaard, hvilke den havde købt samlet i 1776. Inspektør F. V. Trojel købte Annebjerggaard, medens Ellingegaard blev afhændet til forpagter H. J. Egtved. Skovene blev af kronen holdt udenfor salget. Annebjerggaard kom 1814 til slægten Buchwald og Ellingegaard 1830 til Egtveds svigersøn H. Jensen.

Mange gode kilder

Alle disse mange indfildrede ejerskifter af Ods herreds forskellige områder kom naturligvis på mangfoldige måder til at gribe ind i odsingernes daglige liv og virke. Vil man danne sig et billede af såvel de store træk i herredets historie som af de enkelte lokaliteters folkeliv i Ods herred i tiden efter reformationen og ned til 1800-tallets sidste halvdel, da man kan sige, at Lammefjordens udtørring, der blev påbegyndt 1873, og Odsherreds jernbanes åbning 1899, afsluttede, hvad man kan kalde »det gamle Ods herreds historie«, er kilderne til at tegne dette billede talrige og gode. Foruden de mange dokumentpakker haves bl.a. skifteprotokollerne og kirkebøgerne, af hvilke sidstnævnte Asnæs allerede begynder 1645, medens kirkebogen for Faarevejle sogn først er bevaret fra 1741.

Det er, som historieforskning og historieskrivning i udpræget grad har hørt Ods herred til. I denne forbindelse kan der mindes om kansleren Arild Hvidtfeldt, som i årene 1597–1609, da han sad som lensmand i sit bindingsværkshus på Dragsholm, sikkert her har skrevet en stor del af sin bekendte danmarkshistorie. Men Ods herred har også fra tidlig tid været velforsynet med mere lokal historieskrivning og optegnelser af gamle minder.

Det ældste kendte vidnesbyrd om højbysagnet om hr. Ebbes døtre er således en viseopskrift til lægen P. Deichmann i 1691 fra en ellers ganske ukendt mand hr. Peder Viskinge. Endvidere ef-

terlod degnen Lyder Høyer i Grevinge, hvor han var fra 1739 til sin død 1757, sig sin bekendte store håndskrevne sognetopografi fra 1750, der giver oplysninger om Ods herred langt ud over Grevinge sogns område. Den udførlige beskrivelse af Højby sogn, som præsten Johan Henrich Schow skrev i 1756 under navn af »Høybye Sogns Specialia«, må også nævnes sammen med præsten Johan Grundtvigs manuskript »Om Odden Sogn« fra 1778. Dertil kommer præsteindberetningerne til den nordiske oldsagssamling fra 1808, især kapellanen G. J. L. Brochdorffs fra Højby sogn. Endvidere Just Mathias Thieles personligt samlede folkesagn i Ods herred 1817, der blev trykt i hans værk »Danske Folkesagn«, dr. J. H. Larsens bog »Ods- og Skippings-Herreder topografisk beskrevne« fra 1832, oldsagsforskeren Henry Petersens undersøgelser af Højby sogns oldtids- og middelalderminder fra 1874 samt præsten C. F. Nielsens »Biografiske Efterretninger om Gejstligheden og Lærerstanden i Oddens Pastorat« fra 1878. I denne forbindelse må heller ikke glemmes den lange række årbøger »Fra Holbæk Amt«, som »Historisk Samfund for Holbæk Amt« har udsendt siden sin stiftelse 1906, men det må også nævnes, at det er Ods herred, der har æren af at have bragt denne sag om et historisk samfund for Holbæk amt frem, idet der i 1906 allerede i nogle år havde eksisteret et »Historisk Samfund for Ods Herred«, fra 1918, Tage Christiansens smukke samlinger om »Odsherred«, hvis 1. hefte udkom 1929, og mange andre publikationer om emnet.

Et dejligt land

Ud af arkivaliernes beretninger, manuskripterne beskrivelser og trykte bøgers fortællinger stiger der da et rigt facetteret billede frem af dette fjerne, skønne land – Ods herred –, som det lå, før udtørringsmanien greb befolkningen i sidste halvdel af forrige århundrede. Tanken om Sidinge fjords udtørring opstod allerede 1825, men arbejdet blev først påbegyndt 1841, Klintesø mellem Klint og Tengslemark blev udtørret 1852, Højby og Nygaard søer 1870 og Lammefjordens udtørring strakte sig fra 1873 næsten til nutiden.

Før udtørringerne lå Ods herred med alle sine minder og gamle traditioner som en afsides landsdel, hvortil man kun kunne komme over det smalle, forblæste drag ved Dragsholm, hvis man ikke ville benytte den skrøbelige færgefart mellem Audebos Klint eller Hagestedes Fladbro til Lyngholmen ved Gundestrup. Her lå dette skønne land med Faarevejle kirkes spejlbillede i de smulte vande under Vejrhøjs og Magleasens mægtige banker, med Issefjordens lune kroge bag Kongsgøre Nebbe og Sankt Karens rislende kilde under Annebjergskovens bølge. Men hist ude pib stormen over Rørvigs sandøde, om hvilket der allerede be-

rettes 1527, og her brødes havets aldrig hvilende brænding mod Klintebjerg og om Sjællands Odde, der som en sabelklinge bød bølgerne trods. Troen på underjordiske væsener i dysser og høje holdt sig længe her, og sagn om blodige stridigheder mellem stolte mænd og kvinder blev i århundredes løb fortalt og atter fortalt rundt om i de lavloftede stuer, når vinterblæsten ruskede i rørtagene, og stængende mørke lå over land og hav.

Reformationstidens religiøse og politiske storme strøg ind over Ods herred og slog stærkt mod Dragsholms tårn og tinder. Den katolske biskop Joachim Rønnows lensmand på slottet er da den velbyrdige mand hr. Eiler Hardenberg, som efter bispens flugt fra København over Dragsholm og Sejerø til Jylland i januar 1535 bereder sig til at forsvare den gamle, stolte borg mod grev Christoffer af Oldenborgs tropper, der jager adelen overalt på øen. Fjenden lader ikke vente længe på sig, og Christoffers befalingsmand greven af Hoya placerer 10 svære kanoner udenfor borgens østside, og bombardementet med påfølgende belejring begynder. Hr. Eiler Hardenberg overgiver sig ikke, og Dragsholm bliver derved det eneste faste punkt på Sjælland, der ikke er i fjendens hænder, da kong Kristian III lander på øen i juni samme år. Borgen har da lidt meget – især østsiden og stortårnet –, men dog ikke mere, end at Dragsholm efter kongens inddragelse af kirkens og bispens gods 1536 bliver et af kronens stærkeste borge og vigtigste len. Samtidig bliver Dragsholm på grund af sin afsides beliggenhed og sine mures styrke rigets statsfængsel, der fik sin indvielse, da borgens tidligere ejer biskop Rønnow i august 1536 ankom som fange til det massive tårn. Den mest kendte fange bag Dragsholms tykke mure er dog den ulykkelige James Hepburn, jarl af Bothwell, der en skøn juledag 1573 bliver ført til et snævert fængsel på dette sted. Tidligere en dronnings elsker – nu kun en armelig fange, der i 5 år – vist for en del i sindssygens mørke – slider sine lænker blanke, inden døden udfrier ham og skænker ham en grav under gulvet i Faarevejle kirke 1578. Men samtidig går livet sin gang udenfor Dragsholms mure. Kongens bønder i Ods herred passerer under deres evindelige ægtkørsler med knirkende vogne Sanddopperne og borgen, men de er altfor optaget af egne bekymringer i forbindelse med hoveri og afgifter til at kunne skænke den ulykkelige fange under taget i borgens tårn en eneste tanke. Bag Høve skov, ved Asnæs, ved Lyngholmen og ud for Abildøre ligger norske

Arkivar P. K. Hofmansens første artikel om Ods herred fandtes i nr. 176 for februar-marts 1972. Artiklerne sluttet i december-nummeret.

skibe og Sejerøskuder til ankers, travlt beskæftiget med at losse kalk, mursten, bjælker, spær, lægter og tjære m.m. til Ods herreds behov, blandt andet til Dragsholm slot, hvis østlige del, svækket efter bombardementet 1535, styrter ned 1637 og atter bliver opbygget under ledelse af Lorentz Steenvinkel. Samtidig flyttes borgens ladegård fra Vindekilde ned til selve slottet.

Mere ord end gerninger

Den danske konge jager hjort og hind hinsides Braaden – indhegningen – ved Kongsøre skov eller ude på Sjællands odde, der er så let at afspærre og ikke giver det flygtende vildt en eneste chance. Under en hvil på jagten får Nykøbing sine købstadsrettigheder, der tidligere var blevet bekræftet af kong Kristian I. og efterfølgende konger, stadfæstet af kong Frederik II. under et ophold en januardag 1570 på Gelstrup i Egebjerg sogn.

Herredets kirker med deres middelalderlige klokker, krucifixer og kalkmalerier udstyres med nye altertavler, prædikestole og herskabsstole med adelige våben i skønne farver, og ved kongebrev af 1580 bliver Stubberup, Ordrup og Kaarup i Vallekilde sogn henlagt under Faarevejle sogn, men det kristne liv står ikke mål med de ydre

rammer. Degnen Lyder Høyer i Grevinge skriver 1750, at odsingernes kristendom mere består i ord end i gerninger. Den er mere en tvungen end en sand gudsfrugt. Undervisningen søges fremmet ved de 9 skoler, som kong Kristian VI. lader bygge rundt om i herredet, og samtidig oprettes Nykøbing danske skole, der 1740 afløser byens latinskole. Dog sker der ikke større fremgang med oplysningen hos Ods herreds bønder og borgere. Præsten J. Arctander i Egebjerg skriver 1743: »Til at fatte og søge de Ting, som tjener til deres timelige Gavn, er de hurtige nok, men mangler undertiden, hvad man kalder sund Fornuft«. »De er ikke begærlige efter at vide mange Ting, men har dog Lyst til at vide det fornødne«. Denne apatiske stilling overfor al formodet unødvendig oplysning og viden begynder imidlertid at blive besejret, da skoleloven af 1814 træder i kraft, og sejren bliver endelig, efter at frihedens morgenrøde oprinder 1849. Anden fra Vallekilde (1865) og Anden fra Faarevejle (1907) har sammen med skolevæsenet begge været medvirkende til at give odsingerne en fremtrædende plads i dagens danske folkeliv. Blandt andet er sansen for hjemstavns historie blomstret op som få andre steder i landet, og man tilegner sig den nødvendige viden til at retouchere de svundne århundreders begivenheder. (fortsættes)

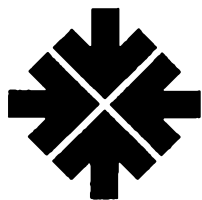
Landbrugslån til ethvert formål

Forenede Kreditforeninger er fra gammel tid - gennem de stiftende foreninger - også landbrugets kreditforening. Gennem Forenede Kreditforeninger kan De opnå lån i alm. realkredit i alle landbrugs-, skovbrugs- og gartneriejendomme på øerne øst for Lille Bælt.

Forenede Kreditforeninger kan til-

byde landbrugslån til ethvert formål: tilbygning, sammenlægning, grundforbedring, køb af nye maskiner, udvidelse af besætning, ejerskifte, betaling af løs gæld etc. Forenede Kreditforeninger kan tilbyde landbrugslån på op til 50% af ejendommens værdi med løbetider på 10, 20 og 30 år. Tal landbrugslån med os.

Eneste kreditforening for øerne alene

FORENEDE KREDITFORENINGER

Lånesagsekspektion:
Anker Heegaards Gade 4
Tlf. (01) 15 34 34
1572 København V.

Lånesagsekspektion:
Magelos 2
Tlf. (09) 11 77 77
5100 Odense

Bogholderi, notering, indskrivning:
H. C. Andersens Boulevard 13
Tlf. (01) 14 11 33
1553 København V.

Pr. 1. januar er vi sluttet sammen i en landsdækkende kreditforening, hvor De kan få enhedsprioritering.

De får automatisk tilbud på både 1. og 2. prioritetslån, hvor loven giver mulighed for det, og det går hurtigt.

- hele Danmarks kreditforening

København:
 Jarmers Plads 2
 1590 København V
 Tlf.: (01) 15 85 01

Århus:
 Åboulevarden 69
 8100 Århus C
 Tlf.: (06) 12 46 66

Herning:
 Viborgvej 1
 7400 Herning
 Tlf.: (07) 12 53 00

Afd.kontor i Odense:
 Jernbanegade 16
 5000 Odense
 Tlf.: (09) 12 85 85

Slægtsgaardsforeningens mærkat

som er trykt i fire farver, kan endnu købes for 7 kr. pr. bundt á 100 stk. – Henvendelse til

Foreningens kontor, Hybenvej 27, 5260 Hjallese

Fotokopiering!

Manuskripter, originaldokumenter, attester, matrikelkort etc. fotokopieres.

Størrelse 21 × 30 cm: 1,50 kr. pr. kopi.

Størrelse 22 × 36 cm: 1,75 kr. pr. kopi.

Rabat ved større bestillinger!

Slægtsgaardsarkivet.

Birkettinget 6A III. Tlf. (01) 58 76 02

2300 København S.

*A*NDELSBOGTRYKKERIET
i Odense

**Penge er ikke alt
– men alligevel!**

**Spørg
SPAREKASSEN FYN**

Den almindelige Brandforsikring
for Landbygninger, oprettet ved kongelig Anordning
af 1792

HOVEDKONTOR: STORMGADE 10 . KØBENHAVN K. (01) 12 11 00

**De kan regne med
Andelsbanken** Telf. (01) 14 09 82
over hele landet